

ruta wälja oma nägemata läsi, wõta rahus wastu Oma laste hinged," ja õnnistas kõiki ja walmistas neid surma wastu ette. Mõned suriwad suitsu kätte, mõned põlesiwad ja mõned saiwad Tatarlaste mõõga läbi surma, les ukjed maha muudsiwad ja kirikusse tungiswad, kõik ära häawitades. Kallid kivid, kulla, hõbeda, wanad wärstirüüed, wanad raamatud käsitirjades, kõige wedasiwad Tatarlased enestega ühes.

Nüüd kui kõik oli ära häawitatud, siis läksiwad Tatarlased Suurwärdi otsima. Jüri Wjewolodowitsch seisis oma sõjawäega Sitti-jõe kallastel, mis Maloga jõkke jookseb, mitte laugel Wolga jõest. Kui Suurwärd Jüri Wjewolodowitsch oma kodumaa ja omaste õnnetuselt kuulda sai, siis palus ta Jumalat, temale kantsatust läkitada, nagu Hiobil, jell suurel walumehel, oli. Tema nuttis walus ja kurbduse pisaraid, aga julgust ei lantunud ta mitte ära ja walmistas oma sõjawäge isamaa waenlaste wastu jõtta.

Bati ei lastnud ennast kaua oodata: tema sõjawäe hulgas piirasiwad wärsti sõjawäge ümber. Jüri Wjewolodowitsch istus wärstidega hobuste selga ja kihutas Tatarlastele wastu. Taplus oli lange, Suurwärd langes löhingis, tema sõjawägi löödi maha ja tema depooeg Wasfilko langes waenlaste kätte wangi. „Ole meiega, sõdi ühes,“ ütlesiwad temale Tatarlased. „Hirmsad merejoojad, minu kodumaa ja kristuse waenlased, ualgi ei wõi teie minu sõpradelt saada, ualgi ei jõua teie mind sundida kristlaste waetu taplema!“ kostis Wasfilko. „O, fina piime ja hirmus riik! Jumal elab, ja fina annad Temale kostuse ilma jüüta walatud were eest.“ Tatarlased löiwad tema maha ja heitsiwad tema surnukeha metsa, kust teda piiskop Kirill ühes Wjewolodi kehaga leidis. Mõlemad surnud wiidi Wladimiriõse, kuhu neid maha maeti. Nutmine oli suur, sest kõik armastasiwad Wasfilkot tema julguse, tarkuse ja rajaduse pärast. „Kes teda teents,“ kirjutas ajaloo kirjutaja: „les tema leiba sõdi, temaga ühest astjast sõdi, ei see wõinud enam teise wärsti teenet olla.“

Uga Bati tungis oma sõjawäega edasi, wõttis Iweri ja Torscholi linna ja hakas Nowgorodi poole minema. Kälao kadusiwad, rahwas löödi maha. Veel 100 wersta, siis oleks Bati Nowgorodi all olnud. Kewade tuli kätte, lumi hakas sulama; Nowgorod sei-

sis soode ja metsade keskel, kust mitte läbi ei saanud, ja Bati põrsas ümber, Nowgorodi rahwa suureks rõõmuks ja läks tagasi Wolga-jõe ääre. Nõnda oli Nowgorod hirmsast õnnetuselt peasnud.

Uga tee peal piiras Bati wäikeste linnakeste Kofelski, Kaluga kubermangus, ümber. Eugenus ei tule, nagu teada, mitte rahwa hulgast, waid ta tuleb meeleühisusest ja ühendusest. — Ühenduses on ta üheltä meest tugewamad kui lahud 900. — Kofelski linna rahwas oliwad ühes nõuus oma wärsti eest seisma wiimseni hingetõmbamiseni, tõutasiwad oma elu ennemine jätta püha kodumaa eest kui endid paganate alla heita. Seitsse nädalat paniwad Kofelski linna rahwas Batile wastu, ja kui Bati linna ära wõttis, siis tungiswad nad Tatarlaste kallale nugadega ja wõitlesiwad nendega oma kodulinna laitses niikaua, kui wiimane mees oli langenud. Tatarlased oliwad pika ümberpiiramise läbi nõnda wihaseks läinud, et nad keskelegi ormu ei annud, ei naestele ega lastele ega wana-raukadele. Wärd kadus ära nõnda, et keegi ei teadnud, kuhu ta jäi; tema oli alles noor ja lõne läts laiat, tema olla were sõse ära appunud. Eest ajast saadil ei nimetanud Tatarlased seda linna enam Kofelskiks, waid hüüdisiwad teda „kurjaks linnaks“.

Kui Suddari ja Kääsani maad oliwad ära laastatud, läksiwad Tatarlased ära teppideesse — ja andsivad Wenemaale natufeseks ajaks hinge tõmmata. Wenelased mõtlesiwad, et nüüd wast ju õnnetusete ots tulnud. Lõunapool elawad wärstid tänasiwad Jumalat, et wiletsus neist mõõda läinud. Uga nad elksiwad libedaste. Teisel aastal ilmusiwad Tatarlased uneste, aga nüüd Lõuna-Wenemaale. Ka lõunapoolsed Wenemaa wärstid pidiwad Tatarlaste laastamist maitsta saama ja ära elama, mis raskeid wiletsuse päewad tülidest ja umbusaldusest teine teise wastu wõiwad tulla.

Tatarlased wõisiwad Perejaslawli ja Tschernigowi linnad ära ja hakasiwad Kiewi poole minema. Ammu juba oli Bati kuulda saanud Kiewist, Wene linnade emast. Kiewi kullus oli igale poole tunginud. Kui Tatarlased selle linna alla jõudsivad pahemalt poolt Dneperi jõge, paniwad nad imeks tema iludust ja toredust. Kiewil oli walge müür ümber, palju rohelist